

ถอดบทเรียนจากพื้นที่ : การดูแลผู้สูงอายุตามแนวพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม
Lesson Learned from Area: Elderly Care According
to Buddhist Way in Samut Songkhram Province

สุภัทรชัย สีสะใบ Suphattharachai Sisabai
รัตน์นที วิโรจน์ฤทธิ์ Ratnatee Virojrid
พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ Phramaha Krisada Kittisophano
พระปลัดระพิน พุทธิสารโร Phra Palad Raphin Buddhisarao

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถอดบทเรียนภาคสนามในการจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม โดยใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร ข้อมูลจากพื้นที่วิจัย พร้อมนำเสนอเป็นบทความทางวิชาการ

ผลการศึกษาพบว่า วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมตามแนวพุทธ โดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ ด้านกายกับจิต ด้านกายเป็นการพัฒนาด้านสุขภาวะ การมีส่วนร่วม การส่งเสริมการสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ด้านจิตเน้นส่งเสริมวิถีทางศาสนาวิถียุทธ และการให้คุณค่ากับผู้สูงอายุในการพัฒนาสุขภาวะทางจิต รวมไปถึงการเทศนาส่งเสริมหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเรื่องกตัญญูต่อบุพพการี การให้หลักคำสอนในเรื่องหน้าที่ (ทศ 6) ที่บุตรหลานพึงปฏิบัติต่อบุพพการี โดยผลในองค์รวมทำให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุผ่านโลกทัศน์และความเชื่อตามหลักศาสนาได้ ดังปรากฏในจังหวัดสมุทรสงคราม

คำสำคัญ : การดูแลผู้สูงอายุ, ตามแนวพุทธ, จังหวัดสมุทรสงคราม

Abstract

This Article aims to study the use of Field Lessons in the Management of the Elderly Care According to Buddhist Way in Samut Songkhram Province. Use the Document study method. Information from the Research Area. The Presentation is an Academic Article.

The Study indicated that the Temple is a center for Buddhist activities. It is divided into two parts: Physical and Mental. The Physical is a Healthy Development. Participation. Career Building Support. Make Income. The Mental focus on Promote the Way of Religion and the Value to the

Elderly in the Development of Mental Health. Including the Preaching to Promote the Doctrine of Buddhism in regard to Gratitude to the Parents. The Doctrine of Duty (6 directions) that Children should treat to the Parents. The Results in Holistic causes of Elderly Care through the Worldview and Religious Belief. As shown in Samutsongkhram Province.

Keywords : Elderly Care, Buddhist Way, Samutsongkhram Province

บทนำ

จากการศึกษาพื้นที่วิจัยที่วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 27 มิถุนายน 2561 ภายใต้โครงการวิจัย “กลไกการขับเคลื่อนศักยภาพชีวิตความสามารถผู้สูงอายุโดยบูรณาการหลักพุทธธรรม” ทุ่มุ่งเป้าประจําปีงบประมาณ 2560 ของสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.) สภาพความเป็นจริงสู่การวิจัยในพื้นที่สมุทรสงคราม ซึ่งพบว่าเริ่มมีปัญหาเรื่องผู้สูงอายุที่ถูกทอดทิ้งให้อยู่คนเดียว เพราะบุตรหลานต้องออกไปทำงาน ปลอมให้ผู้สูงอายุอยู่เพียงลำพัง ซึ่งส่งผลนำไปสู่โรคซึมเศร้า ส่งผลต่อจิตใจของผู้สูงอายุอย่างรุนแรง จากสถิติข้อมูลปีล่าสุด จังหวัดสมุทรสงครามมีประชากรจำนวน 194,376 คน เป็นผู้สูงอายุจำนวน 38,260 คน คิดเป็นร้อยละ 19.68 ของจำนวนประชากร นอกจากนี้ยังมีข้อมูลว่า “สมุทรสงครามเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ สํารวจพบอายุเกินร้อยละ 30 คน” (มติชนออนไลน์ : วันที่ 7 มิถุนายน 2560) โดยในชํว นายแพทย์ สุริยะ คูหะรัตน์ สาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม (สสจ.) ให้อัอมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ผู้สูงอายุไว้ว่า “..จากการสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 31 พ.ค.2560 พบว่า ผู้สูงอายุมีแนวโน้มสูงขึ้น โดยผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในปี 2560 มีจำนวน 34,403 คน คิดเป็นร้อยละ 21.17 ของประชากรทั้งจังหวัด 162,502 คน ในจำนวนนี้มีผู้สูงอายุ ที่มีอายุเกิน 100 ปี จำนวน 28 คน และมีอายุมากที่สุด 105 ปี จำนวน 3 คน...วิธีการดูแลสุขภาพให้แข็งแรงสำหรับผู้สูงอายุ ควรหลีกเลี่ยงอาหารประเภท แป้ง น้ำตาล และไขมัน ให้น้ําอาหารประเภทโปรตีนจากสัตว์โดยเฉพาะปลา เพื่อเพิ่มแร่ธาตุที่ผู้สูงอายุมักขาดกับหลีกเลี่ยงอาหารที่มีรสหวานจัด เค็มจัด และควรดื่มน้ําสะอาด อย่างน้อยวันละ 6-8 แก้ว ที่สำคัญควรออกกำลังกายเป็นประจำด้วยวิธีการเดิน ปั่นจักรยานหรือว่ายน้ำ สัมผัสอากาศที่บริสุทธิ์จะช่วยลดโอกาสการเกิดโรคได้ หลีกเลี่ยงอบายมุข เช่น บุหรี่ และสุรา จะช่วยลดโอกาสการเกิดโรคหรือลดความรุนแรงของโรคได้ นอกจากนี้ยังควรฝึกการคิดบวกเพื่อทำจิตใจให้แจ่มใส มองโลกในแง่ดี ไม่เครียดหรือวิตกกังวลกับเรื่องต่าง ๆ มากจนเกินไป รวมถึงการเข้าใจและยอมรับตนเองและผู้อื่นจะช่วยให้

เป็นผู้สูงอายุที่สุขภาพดีอย่างแท้จริง...” (มติชนออนไลน์ : วันที่ 7 มิถุนายน 2560) ดังนั้น จากข้อมูลดังกล่าวทำให้พบว่าผู้สูงอายุเป็นส่วนหนึ่งของสังคมชุมชน จังหวัดสมุทรสงคราม โดยหลายหน่วยงานและภาคส่วนก็เห็นความสำคัญและตระหนักถึงสภาพจริงในองค์กรรวมทั้งจะเกิดขึ้น ดังนั้นในบทความนี้จะได้นำเสนอ พร้อมถอดบทเรียนองค์ความรู้เกี่ยวกับการจัดการผู้สูงอายุตามที่ปรากฏในงานเอกสาร จากงานวิจัย พร้อมสำรวจกิจกรรมการปฏิบัติตามแนวพุทธจากพื้นที่วิจัยในจังหวัดสมุทรสงคราม ทั้งถอดองค์ความรู้ออกมาเป็นแนวทางในการจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธต่อไป

ข้อมูลจากการวิจัยของผู้สูงอายุในสมุทรสงคราม

พื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ได้มีการศึกษาเพื่อหาแนวทาง มาตรการ เพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุ ดังปรากฏในงานวิจัยของ สมลักษณ์ เพ็ชรมานะกิจ และคณะ (Somluk Pianmanakit, and Others, 2018 : 52- 62) ที่วิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเรื่อง “กิจกรรมความสามารถในการทรงตัวของผู้สูงอายุในชุมชนอำเภออัมพวา Balance ability of the community-based elders in Amphawa district” โดยผลการวิจัยให้ข้อมูลว่า “การทรงตัวบกพร่องเป็นปัญหาสำคัญในกลุ่มผู้สูงอายุในชุมชน โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีอายุเพิ่มมากขึ้น และควรเป็นกลุ่มที่ได้รับการคัดกรองและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการทรงตัว เพื่อป้องกัน ลดความเสี่ยงต่อการหกล้มและการเกิดกระดูกหักในอนาคต” รวมไปถึงมีข้อมูลว่า “...การเสียการทรงตัวเป็นปัจจัยเสี่ยงที่สำคัญต่อการเกิดการหกล้มและการบาดเจ็บที่รุนแรงตามมารวมทั้งการเกิดกระดูกหัก ในแต่ละปีผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 65 ปี ประมาณร้อยละ 30-40 พบว่ามีการหกล้มอย่างน้อยหนึ่งครั้ง ทั้งการหกล้มเป็นสาเหตุหลักในของการเกิดกระดูกหัก...”

รวมถึงงานของ มณีรัตน์ ศรีสวัสดิ์ และคณะ (Maneerat Srisawat and Others, 2555, 327-342) ในงานวิจัยเรื่อง “ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั่วไป” โดยให้ผลการศึกษาว่า “โครงสร้างประชากรไทยกำลังเปลี่ยนแปลงในทางที่กลุ่มผู้สูงอายุมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น เป็นกลุ่ม ที่มีปัญหาสุขภาพและเจ็บป่วยกันมาก เป็นสัดส่วนหลักของผู้ป่วยในโรงพยาบาล และเป็นผู้ที่มี ปัญหาทุพโภชนาการ ซึ่งส่งผลเสียต่อสุขภาพและผลลัพธ์การรักษา การได้รับการคัดกรองภาวะ โภชนาการตั้งแต่แรกรับและการประเมินภาวะโภชนาการ เป็นการเริ่มต้นที่สำคัญของการดูแล ด้านโภชนาการในผู้ป่วย หรือในงานวิจัยของ อธิรยุทธ ชาวเกาะ (Theerayuth Chaokor, 2015/2556) ในงานวิจัยเรื่อง “การทอดทิ้งผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม” ที่ทำการศึกษาถึง (1) สาเหตุและแนวทางแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม รวมไปถึง (2) บทบาทของนักพัฒนาชุมชนต่อการแก้ไขปัญหาการทอดทิ้ง

ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม สิ่งที่พบในการวิจัยคือ (1) สาเหตุและแนวทางการแก้ไข ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม มีสาเหตุมาจากปัจจัยทางด้าน ครอบครัว ตัวผู้สูงอายุเอง และการดูแล จึงส่งผลต่อการทอดทิ้งผู้สูงอายุ แนวทางการแก้ไข ปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุควรเริ่มต้นแก้ไขตั้งแต่ครอบครัว ปลูกฝังให้ลูกหลานตระหนักถึงความสำคัญของการทดแทนบุญคุณ และหน้าที่ที่จะต้องเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ภาครัฐและเอกชน จะต้องให้ความสำคัญแก่บุคคลที่อยู่ในช่วงวัยผู้สูงอายุมากขึ้น และมีบทลงโทษแก่ครอบครัวที่ทอดทิ้งผู้สูงอายุหรือทำร้ายร่างกายผู้สูงอายุก็จะลดปัญหาลงได้ (2) บทบาทของนักพัฒนา ชุมชนในการแก้ไขปัญหาการทอดทิ้งผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม คือจะมีการจัด ประชาคมหมู่บ้าน จัดทำแผนชุมชน คอยดูแลในส่วนของงบประมาณที่จะได้รับจากทาง ภาครัฐในแต่ละปีเพื่อจัดทำกิจกรรมหรือเขียนโครงการในการแก้ไขปัญหา ติดต่อ ประสานงานกับประชาชนและหน่วยงานในพื้นที่ ลงไปสำรวจข้อมูลผู้สูงอายุในแต่ละปีเพื่อ ใช้เป็นฐานข้อมูลแล้วรายงานให้กับจังหวัดหรือหน่วยงานในส่วนที่เกี่ยวข้องทราบ เช่น องค์การบริหารส่วนตำบล เทศบาล สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัด สำนักงานพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด ศูนย์พัฒนาสังคม หน่วยที่ 59 จังหวัดสมุทรสงคราม

จังหวัดสมุทรสงคราม แบ่งเขตการปกครอง เป็น 3 อำเภอ, 36 ตำบล, 284 หมู่บ้าน จำนวนหลังคาเรือน 33,320 หลังคาเรือน ประกอบด้วยอำเภอ เมืองสมุทรสงคราม, บางคนที, อัมพวา			
จำนวนประชากร :	141,075 คน	จำนวนผู้สูงอายุ :	24,374 คน
จำนวนเด็กแรกเกิด ถึง 6 ปี :	7,258 คน	จำนวนผู้สูงอายุ ที่ป่วยเป็นโรคเรื้อรัง :	7,710 คน
จำนวนสตรีอายุ 35 ปี ขึ้นไป	38,673 คน	จำนวนผู้สูงอายุ ที่ช่วยตนเองไม่ได้ :	626 คน
จำนวนสตรีตั้งครรภ์ :	880 คน	จำนวนผู้พิการ :	1,948 คน
ที่มา : สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรสงคราม			

ตารางที่ 1 สถิติข้อมูลเกี่ยวกับผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม (สำนักงานสถิติจังหวัดสมุทรสงคราม Online : 27 มิถุนายน 2561)

จากข้อมูลที่ปรากฏ โดยมีผู้ทำการศึกษาวิจัยไว้ ได้สะท้อนให้เห็นภาวะของ ผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ต้องมีการเข้าไปดูแลจัดการ สร้างรูปแบบ แนวทางหรือ วิธีการที่หลากหลายเข้าไปรองรับ แก้ปัญหา ดูแลกลุ่มผู้สูงอายุโดยตรง โดยในการวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าต้องมีการพัฒนาระบบ รูปแบบ และแนวทางที่จะก่อให้เกิดประโยชน์ใน การจัดการองค์รวมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในเขตจังหวัดสมุทรสงครามต่อไป

สถานการณ์การจัดการดูแลผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม

จากข้อมูลจะพบว่าผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงครามเป็นประเด็นร่วมของสังคมไทย ในองค์กรรวมกรณีผู้สูงอายุ โดยทางจังหวัดสมุทรสงคราม พร้อมหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้เข้าไป กำหนดแนวทางในการดูแลผู้สูงอายุในองค์กรรวม จากข้อมูลที่พบมีการจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ สร้างหลักหลักสูตรเพื่อส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หรือสร้างแนวทางเพื่อจัดการและดูแล ผู้สูงอายุซึ่งสามารถนำมาประมวลรวมได้ดังนี้

1.การจัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงคราม มูลนิธิเด็กและผู้สูงอายุ จังหวัดสมุทรสงครามได้ตระหนักถึงปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ จึงได้จัดตั้งโรงเรียนผู้สูงอายุ ขึ้นเพื่อรองรับผู้สูงอายุที่มีจำนวนมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังมีข้อมูลว่า เมื่อ 29 กันยายน 2559 ได้มีการเปิดโรงเรียนผู้สูงอายุจังหวัดสมุทรสงคราม ณ บริเวณโรงเรียนประกอบ วิทยา ตำบลแม่กลอง อำเภอเมืองสมุทรสงคราม โดยมี นางสาวจิตรา พรหมชุตินา ผู้ว่า ราชการจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นประธานเปิด เพื่อเป็นการส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพ ชีวิตของผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดี และสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข หากผู้สูงอายุได้รับการดูแลเอาใจใส่ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และที่สำคัญหากได้รับการดูแล อย่างถูกต้อง และเหมาะสม ก็จะช่วยลดปัญหาทางสังคมของผู้สูงอายุและมีสถานที่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและ ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกว่าตัวเองมีคุณค่า ไม่ได้ถูกทอดทิ้ง พร้อมกันนี้ยังได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากหน่วยงานราชการ และภาคเอกชนในการก่อสร้างอาคารโรงเรียน รุ่นแรกรับสมัครผู้สูงอายุเข้าเรียน จำนวน 84 คน โดยมีมหาวิทยาลัยสวนสุนันทา เป็นผู้กำหนดหลักสูตร โดยใช้หลักสูตรว่า “ร้อย มาลัยลำดวน” ทั้งนี้ผู้สูงอายุที่จะมาเข้าเรียนในโรงเรียนผู้สูงอายุนั้นต้องมีอายุ 60 ปีขึ้นไป สามารถช่วยเหลือตนเองได้ รวมทั้งไปถึงโรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านปรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งโดยรวมภาครัฐได้เข้าไปส่งเสริมและรณรงค์ให้เกิดโรงเรียน ผู้สูงอายุในเขตจังหวัดสมุทรสงคราม เป้าหมายเพื่อบริหารจัดการผู้สูงอายุในองค์กรรวมกับ หน่วยงานของราชการ

2.การสร้างแนวทางเฉพาะสำหรับผู้สูงอายุ หมายถึงการสร้างกิจกรรม สร้างการ เรียนรู้ การสร้างแนวทางเฉพาะเพื่อเป็นส่วนเสริมการจัดการ หรือดูแลผู้สูงอายุ ดังปรากฏ ว่าทางจังหวัดได้จัดทำ Application เป้าหมายเพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีแนวทางปฏิบัติผ่าน เครื่องมือสื่อสารในการพัฒนาตนเอง ดังมีข้อมูลว่า “...สมุทรสงคราม!! เปิดสอนผู้สูงอายุ เรียนเล่นแอปพลิเคชัน เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของ ร.ร.ผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุ พัฒนาตนเองครบทุกมิติ...” (Tnews Online) ซึ่งเกิดขึ้นภายใต้ศูนย์พัฒนาคุณภาพชีวิต และส่งเสริมอาชีพผู้สูงอายุตำบลบ้านปรก ได้เปิดหลักสูตรสอนผู้สูงอายุ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุ ตำบลบ้านปรก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีการเรียนรู้ มีส่วน

ร่วมในการพัฒนาตนเองครบทุกมิติทั้งทางด้านสุขภาพจิตใจ สังคม และเศรษฐกิจ ร่วมกับวิทยาลัยสารพัดช่างสมุทรสงคราม โดยครูผู้มีทักษะด้านคอมพิวเตอร์ได้เปิดอบรมเสริมให้กับโรงเรียนผู้สูงอายุ การเรียนแอปพลิเคชันไลน์ (Application Life) เป็นวิชาหนึ่งในหลักสูตรของโรงเรียนผู้สูงอายุ เพื่อให้ผู้สูงอายุทันต่อโลกปัจจุบันที่โลกโซเชียลมีเดีย (Social Media) เป็นสิ่งจำเป็น อีกทั้งการเล่นไลน์ (Line) ยังเป็นการฝึกสมอง และยังมีกลุ่มมีเพื่อนที่จะทักทายกัน สื่อสารกับบุตรหลานป้องกันสมองเสื่อม นอกจากนี้ยังสามารถแชร์ประสบการณ์องค์ความรู้ต่างๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันผ่านทางแอปพลิเคชันไลน์ (Application Line) ทำให้มีสังคมที่กว้างขึ้น....” แนวทางดังกล่าวเป็นการเรียนรู้เสริมต่อการพัฒนาผู้สูงอายุ ที่โรงเรียนผู้สูงอายุที่บ้านปรก จังหวัดสมุทรสงคราม

3.สถาบันการศึกษาจัดทำหลักสูตรเพื่อสร้างผู้ชำนาญการด้านการดูแลผู้สูงอายุ
จากข้อมูลที่ปรากฏ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์จังหวัดสมุทรสงครามได้จัดตั้ง “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศในการดูแลผู้สูงอายุ” เพื่อสร้างบุคลากรด้านการดูแลผู้สูงอายุรองรับการดูแลผู้สูงอายุในองค์กรวม ดังปรากฏมีข้อมูลว่า ศูนย์แห่งความเป็นเลิศในการดูแลผู้สูงอายุและนักศึกษาวิทยาลัยสหเวชศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ศูนย์การศึกษาจังหวัดสมุทรสงคราม ได้ดำเนินการสร้างองค์ความรู้เฉพาะด้านเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ดังปรากฏข้อมูลว่า ออกบูธร่วมโครงการตลาดนัดชุมชนตามแนวทางตลาดประชารัฐท้องถิ่นสุขใจ ในงาน “ทานตะวันบาน เทศกาลแห่งความรัก” ณ อบต.บางนางลี่ เพื่อประชาสัมพันธ์ “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศในการดูแลผู้สูงอายุ” ให้ชาว จ.สมุทรสงคราม ได้รู้จักกันอย่างแพร่หลาย โดยภายในงานได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างดี กิจกรรมภายในบูธมีดังนี้ - บริการนวดผ่อนคลาย คอ บ่า ไหล่ - วัดความดัน วัดไขมัน กล้ามเนื้อ ปริมาณน้ำในร่างกาย เพื่อคำนวณ BMI อันเป็นการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีสุขภาพที่ดี ทั้งทางด้านกาย จิต ความคิด และปัญญา เป็นต้น

ภาพที่ 1 มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา ในบทบาทเข้าไปสนับสนุนจัด “ศูนย์แห่งความเป็นเลิศในการดูแลผู้สูงอายุ” ที่เน้นการผลิตบุคลากร การให้ความรู้และสร้างศูนย์ทางเลือกในการดูแลผู้สูงอายุ (ภาพ : ออนไลน์)

4.การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุสร้างองค์กร เครือข่าย เพื่อการจัดการตนเอง และชุมชน โดยเป็นกลไกภาครัฐ ที่เข้าไปส่งเสริมให้ผู้สูงอายุ สร้างการเรียนรู้ และเครือข่ายในองค์กรรวม ดังปรากฏข้อมูลว่า มีการเปิดศูนย์สุขภาพผู้สูงอายุภาคกลาง ที่จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 24 กันยายน 2547 โดยถือเอาวันมหามงคลรำลึกถึงสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรม พระบรมราชชนก (พ.ศ.2435-2472) พระบิดาแห่งการแพทย์ไทยเป็นวันเปิด โดยมีบุคคลเกี่ยวข้อง อาทิ ศ.นพ.ประสพ รัตนากร ประธานมูลนิธิรัฐบุรุษ พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เข้าไปเป็นกลไกร่วมในการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการขับเคลื่อนในองค์กรรวมต่อการส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดสมุทรสงครามด้วย โดยศูนย์ดังกล่าวจากข้อมูลจะเป็นสถานที่ที่จะเป็นศูนย์กลางของผู้สูงอายุ ส่งเสริม พัฒนาให้ผู้สูงอายุมีความสุขกาย สุขใจ อยู่อย่างมีศักดิ์ศรี และร่วมสร้างความเจริญให้สังคมในบริบทของพื้นที่และองค์กรรวมได้ต่อไป

ภาพที่ 2 การจัดตั้งองค์กร เครือข่ายเพื่อดูแลผู้สูงอายุ ร่วมกันในจังหวัดสมุทรสงคราม (ภาพ : ออนไลน์)

ดังนั้นภาพรวมของกลไกการดำเนินการในระดับจังหวัดและพื้นที่สมุทรสงคราม มีการดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุในวงกว้าง และในจำนวนกิจกรรมทั้งหมด ส่งผลเป็นการขับเคลื่อนในภาพรวมเพื่อส่งเสริมสุขภาพของผู้สูงอายุในจังหวัดจังหวัดสมุทรสงคราม

ถอดบทเรียน แนวทางการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม

จากการลงพื้นที่เก็บข้อมูลวิจัยเกี่ยวกับการจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธโดยมีวัดเป็นฐานในการดำเนินการ ซึ่งได้ข้อสรุปจากการสังเกต สัมภาษณ์ และศึกษาจากเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวกับการจัดการผู้สูงอายุ โดยเฉพาะกรณีของวัดอินทารามดังปรากฏในงานของ ผศ.ดร.พิเชฐ ทังโต และคณะ (Phichet Thangto and Others, 2561) ในเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนต้นแบบวิถีพุทธ : กรณีศึกษาหลวงพ่อแดง วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม” และงานของ “พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ (ประยูร นนทิโย) (Phrakru Pisithprachanart, 2560 : 439-455) เรื่อง “บทบาทการพัฒนาชุมชนของวัดอินทาราม อำเภออัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม” ซึ่งประมวลสรุปถึงแนวทางในการบริหารจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธ โดยมีวัดในพระพุทธศาสนาเป็นฐานได้ คือ

1. วัตถุประสงค์ความรู้ในการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพุทธ หมายถึงการมาวัด ปฏิบัติธรรม ศึกษาพระพุทธศาสนาตามแบบชาวพุทธ ในการดำเนินชีวิต เช่น หลักความจริงของชีวิต หลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาอื่น ๆ และคุณค่าของการใช้ชีวิต รวมไปถึงหลักธรรมอื่น ๆ ที่จะเข้าไปส่งเสริมการให้ความสำคัญและเห็นคุณค่าของผู้สูงอายุ เช่น กตัญญู ทิศ 6 หลักเมตตา เป็นต้น (สัมภาษณ์ 27 มิถุนายน 2561) โดยแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมบูรณ์ วัฒนะ (Somboon Watana, 2016/2559) แนวคิดการดูแลผู้สูงอายุ ตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท Concept of Elderly Care in Theravāda Buddhism ที่ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุและการดูแลบิดาและมารดาในพระบาลีและแนวคิดการพัฒนามนุษย์เพื่อเสนอเป็นแนวคิดในการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยเสนอว่า ผู้สูงอายุ คือคนชราภาพ ผู้สูงอายุมีความสำคัญเป็นอย่างสูงต่อการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา บิดาและมารดาได้รับการยกย่องไว้สูงส่ง เทียบเท่าพระพรหม พระอรหันต์ ของบุตรและธิดา ควรอย่างยิ่งที่บุตรธิดาจะดูแลท่าน ทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้สุขสบาย แต่หากบุตรและธิดาปรารถนาจะตอบแทนบุญคุณท่านให้ยิ่งขึ้น ควรดูแลท่านให้มีคุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น โดยช่วยให้ท่านประกอบ ด้วยสัมปราย กัตถสังวัตตนิกรธรรม 4 ได้แก่ 1) ศรัทธาสัมปทา 2) ศีลสัมปทา 3) จาคสัมปทา และ 4) ปัญญาสัมปทา

ภาพที่ 3 สำนักงานพัฒนาฝีมือแรงงานสมุทรสงคราม ดำเนินการฝึกอบรมการทำผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรแปรรูป ให้แก่กลุ่มผู้สูงอายุตำบลบางนกแขวก ในระหว่างวันที่ 22 - 24 เมษายน 2561 เพื่อให้ผู้รับการฝึกอบรมมีความรู้ ทักษะฝีมือ ทักษะคิดที่ดีในการประกอบอาชีพ และมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยฝึกอบรม ณ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ต.บางนกแขวก อ.บางคนที จ.สมุทรสงคราม (ภาพ : ออนไลน์)

การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุและการดูแลบิดาและมารดา และแนวคิดการพัฒนามนุษย์ เพื่อเสนอเป็นแนวคิดในการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพระพุทธศาสนาเถรวาท พบว่า แนวคิดในการพัฒนามนุษย์คือหลักกรรมไตรสิกขา ผู้สูงอายุคือมนุษย์ที่มีอุปการคุณต่อสังคมและอนุชน ท่านควรได้รับการดูแลอย่างดีที่สุด ดังนั้น จึงสังเคราะห์การดูแลบิดาและมารดาให้เป็นการดูแลผู้สูงอายุ โดยการดูแลท่านตามหลักการพัฒนามนุษย์ตามหลักกรรมเรื่องไตรสิกขาโดยอาศัยหลักภาวนา 4 เป็นเครื่องชี้วัดและวิธีปฏิบัติ ผู้สูงอายุได้รับการพัฒนาอย่างเหมาะสม สามารถให้ท่านถึงพร้อมด้วยสัมปรายิกัตถสังวัตตนิกรรม 4 ชื่อว่าดูแลท่านและได้ตอบแทนคุณท่าน เพราะช่วยให้ท่านได้บรรลุจุดมุ่งหมาย (อรรถ) ของชีวิตที่เป็นสัมปรายิกัตถประโยชน์ หรือยิ่งขึ้นไปคือปรมัตถประโยชน์ ทิพวรรณ สุวานนท์ (Tippawan Sutanont, 2556/2013) การประยุกต์ใช้หลักพุทธธรรมในการดำเนินชีวิตอย่างมีความสุขของผู้สูงอายุ โดยในงานวิจัยเสนอหลักคำสอนที่สอดคล้องกับผู้สูงอายุ ที่เสนอให้ ใช้หลักพุทธธรรมสำหรับการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุ พบว่า หลักธรรมที่นำมาใช้ มีดังนี้ (1) ด้านร่างกาย ได้แก่ หลักอริยสัจ 4 ไตรลักษณ์ ชั้นธ 5 และหลักอายุวัฒนธรรม (2) ด้านจิตใจ ได้แก่ บุญกิริยาวัตถุ 3 อิทธิบาท 4 สติปัญญา 4 และมรณสติ (3) ด้านสังคม ได้แก่ โลกธรรม 8 พรหมวิหาร 4 กัลยาณมิตรตา ขันติโสรัจจะ (4) ด้านเศรษฐกิจ ได้แก่ ละเว้นอบายมุข ทิฏฐธัมมิกัตถประโยชน์ และสันโดษ ผลที่เกิดขึ้นกับผู้สูงอายุจากงานวิจัย สะท้อนให้เห็นว่าผู้สูงอายุเข้าใจชีวิตมากขึ้นจากหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนา รวมทั้งมีศีลธรรมพื้นฐาน ทานอาหารแต่พอดี อาศัยอยู่ในที่ที่เหมาะสม ออกกำลังกายประจำ ทำบุญให้ท่านอยู่เสมอ การทำบุญเป็นเหตุให้ความทุกข์ลดลงได้ การทำบุญเป็นเหตุให้จิตใจสงบ และมีสมาธิ หรือในงานของ วิชาวิ เอี่ยมวรมเมธ , อัจฉรา เอ็นซ์ (Viphavee lamvorameth, Ajchara Ant, 2548) ผู้สูงอายุในพุทธศาสนาและวัฒนธรรมไทย ก็สะท้อนถึงวิถีศาสนา และวิถีวัฒนธรรมเพื่อการดูแลผู้สูงอายุด้วย

เช่นกัน ดังนั้นประมวบรวมเกี่ยวกับวัดอันเป็นกรณีศึกษาได้มีการส่งเสริมผู้สูงอายุ โดยการนำหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาสื่อสารผ่านการแสดงธรรม พุทธ บรรยาย ในโอกาสต่าง ๆ เพื่อรณรงค์ส่งเสริมให้ชาวพุทธเห็นความสำคัญและเข้าใจเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ตามหลัก “กตัญญู” เป็นสิ่งที่จะพึงปฏิบัติซึ่งวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม ก็เป็นอีกวัดที่เป็นต้นแบบในการผลิตองค์ความรู้ตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนาด้วย

ภาพที่ 4 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม พบสัมภาษณ์หลวงพ่อแดง นนทियो เจ้าอาวาสวัดอินทาราม ให้ข้อมูลของวัดกับการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา วิถีบุญวิถีศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ (ภาพ : คณะนักวิจัย,สมุทรสงคราม, 27 มิถุนายน 2561)

2.วัดเข้าไปส่งเสริมการพึ่งพาตนเองตามแนวพุทธ หมายถึง วัดส่วนใหญ่ รวมทั้งวัดอินทาราม จะมีหลักการ หรือแนวคิดในเรื่องการส่งเสริมให้ชาวพุทธพึ่งพาตนเอง รวมทั้งเป็นการยกจิต พัฒนาใจ พัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวพุทธให้เกิดผลในทางปฏิบัติจนกระทั่งเกิดการขับเคลื่อนในการต่อสู้โรค ต่อสู้กับสภาพชีวิตในเชิงปัจเจก และมีผลเป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิต ดังปรากฏในงานวิจัยของศิริวรรณ พิริยคุณธร และคณะ (Sirivan Piriyaakoontorn and Others,2014 : 39-52) ในงานวิจัยเรื่อง “**ประสบการณ์การนำหลักคำสอนทางพุทธศาสนามาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังในชุมชนชนบท**” ในการศึกษาได้นำหลักคำสอนทางพุทธศาสนาใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุที่มีโรคเรื้อรังในชุมชนชนบท อาทิ นำหลักคำสอนมาใช้เพื่อการยอมรับความเจ็บป่วย สู้ความเข้าใจในหลักสัจธรรมความไม่เที่ยงของชีวิต รวมทั้งเชื่อในเรื่องของ กรรมและผลของการกระทำ นอกจากนี้ยังมีการนำหลักคำสอนมาใช้เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเมื่ออยู่กับ โรคเรื้อรัง โดยแนวทางที่ทำได้รู้จักปล่อยวาง มีสติอยู่กับปัจจุบัน ดำเนินชีวิตยึดทางสายกลาง ไม่ทำผิดศีลและมีเมตตากรุณา และทำบุญ เป็นต้น

3.วัดเข้าไปส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีกิจกรรมตามแนววิถีทางศาสนา หมายถึง นอกเหนือจากหลักการที่เป็นส่วนนำ ดังปรากฏแนวคิดในเรื่อง บุญ บาป กตัญญูกตเวทิตา เมตตา หรือหลักทศ 6 อันเป็นการแบ่งหน้าที่ระหว่างสมาชิกในสังคมร่วมกันระหว่างสมาชิกในแต่ละระดับขั้นจะพึงปฏิบัติต่อกัน ทำให้เกิดพฤติกรรมและการกระทำเรียนรู้ร่วมกันภายใต้แนวคิด เกิดขึ้นและเป็นไปได้ ทั้งก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติร่วมกัน

การออกแบบกิจกรรม เช่น การเปิดตลาด การส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกัน ในทางวิทยาศาสตร์ รวมไปถึงการส่งเสริมกิจกรรมอันเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมาทำกิจกรรมร่วมกัน ทำอาหารเพื่อทำบุญ ทำครัวช่วยงานวัด และกิจกรรมที่เนื่องด้วยการกระทำร่วมกัน และเป็นประโยชน์ต่อกันและกัน ดังปรากฏที่วัดอินทารามในโอกาสงานบุญ และงานทางศาสนาตลอดทั้งปี เป็นต้น

4. วัดเป็นศูนย์กลางทำกิจกรรมในการให้คุณค่าความเป็นมนุษย์ หมายถึง กิจกรรมที่เกิดขึ้นคือวัดได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีพื้นที่ในการกระทำกิจกรรม ดังกรณีที่วัดอินทาราม ได้มีการส่งเสริมให้ผู้สูงอายุหารายได้ด้วยตนเอง โดยวัดส่งเสริมให้ผู้สูงอายุนำผลิตผลทางการเกษตร และสินค้าที่ผลิตได้ในชุมชน มาออกร้าน ขายส่ง ขายปลีก เพื่อให้ผู้สูงอายุ มีรายได้เป็นของตนเอง รวมทั้งให้มีกิจกรรมอันจะพึงกระทำในแต่ละวัน เพื่อส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในการดำเนินกิจกรรมของชีวิตในแต่ละช่วงเวลา

ภาพที่ 5 คณะนักวิจัยเก็บข้อมูลภาคสนาม พบสัมภาษณ์กลุ่มผู้สูงอายุกับการ นำผลิตผลทางการเกษตร มาจำหน่ายในตลาดลานวัดอินทาราม เพื่อเป็นการส่งเสริมคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุทางเศรษฐกิจ

(ภาพ : คณะนักวิจัย,สมุทรสงคราม, 27 มิถุนายน 2561)

5. วัดเป็นกลไกร่วมกับชุมชนและหน่วยบริหารจัดการผู้สูงอายุในการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุ หมายถึง วัดอินทาราม ได้เป็นกลไกสำคัญในการจัดการส่งเสริมสุขภาพผู้สูงอายุร่วมกับหน่วยการจัดการอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนในการบริหารจัดการผู้สูงอายุ โดยมีการประสานสอดคล้อง แนวทางหลักคิดทางพระพุทธศาสนา และกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา รวมไปถึงได้ เช่น การจัดทำแผนงานกิจกรรมสำหรับผู้ป่วยและผู้สูงอายุ การสร้างแนวปฏิบัติด้านสามัคคีธรรม ภายใต้กิจกรรมโครงการลงแขก ลงคลอง ที่ส่งเสริมให้ทุกภาคส่วน มาร่วมกันทำกิจกรรมตามแนวพุทธ เช่น ผู้สูงอายุ จัดเตรียมอาหาร คนหนุ่มสาว ช่วยกันทำความสะอาดคูคลองภายใต้แนวคิดคูคลองเป็นแหล่งผลิตอาหาร เป็นที่มาของความสมบูรณ์นับแต่อดีต แม้ในปัจจุบันจะเปลี่ยนเป็นการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงนิเวศวิทยา ดูนั่งห้อย ก็ตาม แต่สายน้ำ คูคลองก็ยังเป็นเส้นทางหลักของการท่องเที่ยวสายวัฒนธรรม วิถีชีวิต ดังนั้นกิจกรรมดังกล่าวจึงเกิดขึ้น

ภายใต้แนวทางของวัดอินทาราม โดยหลวงพ่อแดง นนทิโย ทำให้เกิดการขับเคลื่อนกระทำรวมหมู่ ภายใต้หลักปฏิบัติ สามัคคีอาสาตามแนวพระพุทธศาสนา เป็นการประสานกิจกรรมร่วมกับวัด ชุมชน และสมาชิกในชุมชนทั้งผู้สูงอายุ เด็ก วัดในพระพุทธศาสนา หน่วยงานภาครัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น

ภาพที่ 6 วัดกับการเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา วิถีบุญวิถีศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ การดำเนินกิจกรรมตามแนวพุทธ (ภาพ : คณะนักวิจัย,วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม, 27 มิถุนายน 2561)

การที่วัดอินทาราม มีพระภิกษุในพระพุทธศาสนา เป็นผู้พำนัก ทำกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุผ่านความเป็นวัด ผ่านกิจกรรมทางศาสนาได้สะท้อนให้เห็นว่าได้ก่อให้เกิดผลเป็นการขับเคลื่อน รวมไปถึงทำให้เกิด (1) การใช้แนวทางหลักคำสอนทางในทางพระพุทธศาสนาเป็นการส่งผ่านแนวคิดผู้สูงอายุเป็นผู้รู้ราตรีนานมีประสบการณ์มาก ทรงคุณค่าในฐานะผู้มีประสบการณ์ชีวิต ที่จะส่งผ่านสืบทอด จากรุ่นสู่รุ่นได้จดจำเล่าขานแบบ “ปราชญ์ชาวบ้าน” เป็นต้น (2) การส่งผ่านแนวคิดการดูแลผู้สูงอายุผ่านแนวคิด “กตัญญู” การกระทำต่อผู้เคยมีอุปการคุณ ผู้สูงอายุเป็นผู้มีคุณูปการต่อลูกหลาน ลูกหลานจะต้องปฏิบัติต่างตอบแทนเพื่อเป็นการแสดงออกซึ่งความกตัญญู (3) แนวคิดเรื่องหน้าที่ (ทิศ 6) อันพึงกระทำต่อผู้มีสถานะต่าง ๆ รวมทั้งบุพการีพ่อแม่ ที่มีความสำคัญในฐานะเป็นบุคคลสำคัญที่เป็นต้นแบบต้นอย่าง รวมทั้งแนวทางที่ยกมาอันเป็นส่วนหนึ่งจะก่อให้เกิดการขับเคลื่อนในองค์กรรวมด้วย

ภาพที่ 7 วัดกับการเป็นศูนย์กลางการดำเนินกิจกรรมทางศาสนา วิถีบุญวิถีศาสนาสำหรับผู้สูงอายุ กิจกรรมลงแขกกลองเพื่อส่งเสริมสามัคคีธรรมในชุมชน (ภาพ : วัดอินทาราม จ.สมุทรสงคราม, 15 กรกฎาคม 2561)

สรุปแนวทางการดูแลผู้สูงอายุตามแนวพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม

สังคมไทยส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา แนวคิดและอุดมคติว่าด้วยเรื่องความกตัญญูอันเป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติต่อบุพการี อันหมายถึงผู้สูงอายุต้องการได้รับการดูแลตามหลักกตัญญู หลักทศ 6 บุตรหลาน ญาติ สายโลหิต พึงมีหน้าที่ปฏิบัติต่อบุพการี ชุดองค์ความรู้เหล่านี้จะเป็นแนวทางร่วมให้เกิดการดูแลผู้สูงอายุ การรณรงค์ผ่านการเทศน์ สอน บรรยาย และให้คำแนะนำที่ถูกต้อง รวมไปถึงการที่วัดในพระพุทธศาสนา ได้รับรณรงค์ผ่านหลักการ หลักปฏิบัติและวิธีการปฏิบัติทั้งในส่วนแนวทางที่ถูกต้อง และก่อให้เกิดการขับเคลื่อนและเป็นไปได้ ดังกรณีวัดอินทาราม วัดกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย ได้กำหนดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมผู้สูงอายุให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีผ่านกิจกรรม (1) วิถีบุญวิถีทางศาสนา ทำให้เกิดการทำกิจกรรมร่วมกันระหว่างวัดและผู้สูงอายุโดยมีกิจกรรมทางศาสนา ทำบุญตักบาตร เนื่องในวันพระ วันอุโบสถ และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา และบุญวิถีอื่น ๆ ที่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนา (2) กิจกรรมเชิงสังคมศาสนา กรณีการส่งเสริมให้ชุมชนทำกิจกรรมในแบบสามัคคีธรรม เช่น ลงแขกกลอง ที่มีเป้าหมายเพื่อทำให้ผู้สูงอายุมีคุณภาพชีวิตที่ดี การทำฌาปนกิจสงเคราะห์ การส่งเสริมการออม เป็นต้น (3) การส่งเสริมด้านเศรษฐกิจที่จะทำให้ผู้สูงอายุมีอาชีพ มีรายได้ที่เหมาะสมกับวัย ผ่านกิจกรรมตลาดชุมชนในวัด เป็นต้น ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมพัฒนาผู้สูงอายุตามแนวพุทธที่ปรากฏที่วัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงครามจึงเป็นต้นแบบอย่างหนึ่งในการจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม เพื่อการพัฒนาอย่างเป็นระบบ รวมทั้งให้มีการศึกษา ส่งเสริมให้วัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา

ขับเคลื่อนในองค์รวมต่อวัดและกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา สำหรับผู้สูงอายุได้ปฏิบัติ และส่งต่อให้เป็นต้นแบบและวัดตัวอย่าง ชุมชนตัวอย่าง เป็นแนวปฏิบัติโดยมีเป้าหมายใช้ วัดเป็นฐานในการบริหารจัดการผู้สูงอายุตามแนวพุทธต่อไป

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณหลวงพ่อด่าง นนทโย (พระครูพิศิษฐ์ประษานาถ) พระเอกถ้ำเขื่อน อชิต แห่งวัดอินทาราม อ.อัมพวา จ.สมุทรสงคราม ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่วิจัย เมื่อวันที่ 16 ตุลาคม 2560 และเมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2561 และนำข้อมูลเข้าสู่ กระบวนการวิจัยและนำมาเรียบเรียงเป็นองค์ความรู้จากการถอดบทเรียนเป็นบทความดัง ปรากฏ

เอกสารอ้างอิง

- Luangpor Dang Nandiyo, Wat Inraram Temple, Samuthsongkram Province, 16th October 2017 and 26th June 2018. [Interviews]
- Maneerat Srisawat, Panvadee Putwatthana, Manee Arphanunthikul. Nutritional Status of Elderly Patients Admitted to General Hospital-ภาวะโภชนาการของผู้ป่วยสูงอายุที่เข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลทั่วไป. Ramathibodi Nursing Journal [Internet]. Vol 18 No 3 (2555): กันยายน-ธันวาคม 2555 [cited 25 June 2018]; 18 (3) : 327-342. Available from: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/RNJ/article/view/8890>
- Office of TNWES. (2560). Samuthsongkram!! Open Course for Elderly to Learn and Play Application, One Major in Course of Elderly School for Support Elder for Self-Development to full Site". Available from <http://www.tnews.co.th/contents/342677>, Search 26 July 2018.
- Phrakru Pisithprachanart (Prayoon Nandiyo). (2560). "Role of Communities to Development of Wat Intraram, Ampava District, Samuthsongkram Province. *Journal of MCU of Social Science Review*. 6 (2) : 439-455.
- Pichet Thangto and Others. (2561). "The Role of Buddhist Monks and Buddhist Oriented Community Development: A Case Study of Luang Por Dang Wat Intraram, Samutsongkram Province. ", The 17th National and 1st International Community Social Development (CSD) "Virtues, Ethics and Sustainable Development" 28-31th January

- 2018, Mahachulalongkornrajavidyalaya University , Lamsai Sub-District, Vangnoi District, Pranakornsriayutthaya Province.
- Pianmanakit S, Puttaruksa P, Sarika S, Kuptniratsaikul V. Balance ability of the community-based elders in Amphawa district. *Thai Journal of Physical Therapy* [Internet]. 16 Aug 2017 [cited 25Jun.2018]; 39(2):52- 62.
- Siriwan Piriyaakontorn Quantar Balthip Kanittha Naka. (2014). Experiences of the Rural Elderly with Chronic Illnesses in Applying the Buddha's Teachings to their Life. *Songklanagarind Journal of Nursing*. 34 (2) May - August 2014 : 39-52.
- Somboon Watana.(2016/2559). Concept of Elderly Care in Theravāda Buddhism. *Academic Journal of Humanities and Social Science, Burapha University*. 24 (44) (January-April 2016): 173-193.
- Tippawan Sutanont. (2556/2013). An application of Buddhist Principle for Old Aged Peoples Happy Living. Thesis of Master of Arts (Buddhist Studies) : Graduate School Mahachulalongkornrajavidyalaya University
- Theerayuth Chaokor. (2015/2556). Abandonment of the elderly in Samutsongkhram. Independent Study on Public Administration : Muban Chombueng Rajabhat University.
- Viphavee lamvorameth,Ajchara Ant. (2548). Elderly in Buddhism and Thai Culture. Bangkok : Chulalongkorn University.